

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії БОРОВИК Андрій Олександрович 1981 року народження, громадянин України.

Освіта вища: закінчив у 2003 році Рівненський державний гуманітарний університет за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Історія» та здобув кваліфікацію вчителя історії (Диплом РВ № 23172984 від 25 червня 2003 р.)

Разову спеціалізовану вчену раду, утворено наказом Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» № 01-01/350 від 26.06.2024 р. у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради	РЯБОВОЇ Зої Вікторівни – доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Рецензента	МАХИНІ Тетяни Анатоліївни – кандидата педагогічних наук, доцента, професора кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Офіційних опонентів	ГАЛЕТИ Ярослава Володимировича – доктора педагогічних наук, професора, декана факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка. БАХМАТ Наталії Валеріївни – доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри теорії та методик початкової освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. ЖИТОМИРСЬКОЇ Тетяни Михайлівни – кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри гуманітарних наук Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія»

на засіданні «27» серпня 2024 року ухвалила рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» БОРОВИКУ Андрію Олександровичу на підставі публічного захисту дисертації

«Формування дослідницької компетентності майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Дисертацію виконано у Державному закладі вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України.

Науковий керівник – Дубініна Оксана Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою.

– Новизна дослідження полягає в тому, що *вперше уточнено* сутність дефініцій «компетентність», «дослідницька компетентність»; зміст і структуру поняття «дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін» в контексті визначених критеріїв (мотиваційно-ціннісний, процесуально-діяльнісний, інформаційно-комунікаційний, комунікативний, особистісно-творчий, професійно-рефлексивний); показники та рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки; комплекс методів діагностики стану сформованості дослідницької компетентності майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін; *визначено* сутність поняття «дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін»; педагогічні умови формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки (забезпечення дослідницької спрямованості змісту дисциплін за освітньою програмою 014.03 «Середня освіта (Історія)»; занурення майбутніх вчителів історії в активну позанавчальну проектно-дослідницьку діяльність в межах реалізації вибіркової компоненти за ОП; усвідомлення майбутніми вчителями на рівні переконань значущості дослідницької компетентності для професійної діяльності, формування національної свідомості та патріотизму у процесі фахової підготовки, впровадження в практику ЗВО методичного посібника «Дослідницька діяльність вчителя історії: теорія і практика»); *розроблено та експериментально перевірено* модель формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки; *набули подальшого розвитку* розроблений дидактичний інструментарій щодо формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки, зокрема: робоча програма з навчальної дисципліни «Сучасні підходи до організації дослідницької діяльності учнів з історії» та методичний посібник «Дослідницька діяльність вчителя історії: теорія і практика».

Здобувач має 12 друкованих праць, із них – 8 одноосібні (з яких 4 – у провідних наукових фахових виданнях України, що входять до категорії «Б», 8 – в інших журналах та збірниках – матеріалів конференцій).

1. *Боровик А., Дубініна О. Педагогічні умови формування патріотичної свідомості здобувачів базової середньої освіти у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки». 2022. Вип. 22(51). С. 10–27. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/22_51_2023/pedagog/Bulletin_22_51_Pedagogika_Borovyk_Dubinina.pdf **Фахове видання** (Авторський внесок – здійснено аналіз теоретичних аспектів формування патріотичної свідомості здобувачів базової середньої освіти у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін; уточнено зміст понять «навчання» та «виховання»; обґрунтовано педагогічні умови формування патріотичної свідомості здобувачів базової середньої освіти у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін. Доведено, що головним завданням вчителя під час викладання дисципліни «Історія України», є організація чіткої системи роботи, яка сприяє: формуванню національної самосвідомості учня; вихованню активної самотійної особистості, як свідомого громадянина України; постійній систематизації та інтеграції набутих знань, виявлення їхніх зв'язків з національною ідеєю українського суспільства; формуванню віри як особливо важливого феномену національної самосвідомості учня, завдяки якій знання набувають практичної енергії й реалізації; формуванню ідеології учня, яка спонукає його до активної участі у доленосних подіях історії рідного народу; мотивації учнів постійно займатися самотійною науково-дослідницькою діяльністю з проблем історії, культури, духовності рідного краю та народу).*

2. *Боровик А., Дубініна О. Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки». 2023. Вип. 24(53). С. 10–23. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/24_53_2023/pedagogy/Bulletin_24_53_Pedagogika_Borovyk_Dubinina.pdf **Фахове видання** (Авторський внесок – здійснено обґрунтування умов формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки; уточнено зміст понять «компетентність», «дослідницька компетентність». Обґрунтовано, що необхідними компонентами науково-дослідної діяльності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін можна визначити такі вміння: формулювати мету й гіпотезу дослідження – проєктувальний компонент; опрацьовувати різноманітні джерела з метою збирання необхідних даних – інформаційний компонент; вибрати основні й допоміжні методи проведення дослідження – аналітичний компонент; визначити практичну спрямованість дослідження – практичний компонент. Окреслено, доцільність використання принципів формування дослідницької компетентності у підготовці майбутніх вчителів історії та*

суспільствознавчих дисциплін, зокрема: науковості, системності, інтеграції, зв'язку навчання з життям, свідомості та активності в навчанні, професійної спрямованості, варіативності, індивідуалізації, самореалізації, інтерактивності, неперервності).

3. Боровик А. Модель формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки»*. 2023. Вип. 26(55). С. 63–75.

URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/26_55_2023/Bulletin_26_55_Pedagogika_Borovyk.pdf *Фахове видання.*

4. Боровик А. Критерії та показники оцінювання сформованості дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки»*. 2024. Вип. 28(57). С. 39–51.

URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/28_57_2024/Pedagogy/Bulletin_28_57_Pedagogika_Borovyk.pdf *Фахове видання.*

У дискусії брали участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Рябова Зоя Вікторівна – голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти». *Оцінка позитивна без зауважень*

Махня Тетяна Анатоліївна – рецензент, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти». *Зауваження:*

1. Попри те, що у роботі представлено ґрунтовний аналіз досвіду формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки у системі освіти Республіки Польща (с. 66, с. 73–75, с. 81–82, с. 97–98), серед завдань дослідження відсутнє завдання щодо вивчення даного досвіду ні в Республіці Польща, ні закордоном.

2. Текст параграфу 1.2, не зовсім відповідає його назві. Зокрема, не зовсім зрозуміла логіка присутності у параграфі під назвою «Сучасний стан і особливості формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки» аналізу освітньої програми для спеціальності «Вчитель» в польській системі освіти (с. 66–67), оскільки у роботі надалі є відповідний параграф, який передбачає вивчення зарубіжного досвіду. Вважаємо, що робота значно виграла б, якби автор у даному параграфі зосередився виключно на аналізі українського досвіду формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки ЗВО України.

3. Автор, аналізуючи у параграфі 1.3 «Зарубіжний досвід формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки», більшою мірою зосереджується на освітній системі Польщі. Ми погоджуємося, що досвід Польщі, у якій продовж багатьох років триває дискусія на тему міжкультурної освіти, у розрізі дослідження вартує уваги, проте заявлена назва параграфу передбачає більш детальний огляд вивчення досвіду формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки інших європейських країн. Так само, хотілося б зрозуміти вибір автора щодо Батумського державного університету імені Шота Руставелі, який було покладено в основу аналізу досвіду формування дослідницької компетентності майбутніх педагогів у Грузії (с. 76–79). Чому саме їх досвід вартує уваги у контексті підготовки майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін.

4. Цілковито погоджуючись із думкою автора, що нові можливості (відкритість, доступність) для формування дослідної компетентності майбутніх вчителів історії, надають студії онлайн-освіти та освітні проекти EdEra, Prometheus, освітні курси компанії EdPro, Всеосвіта тощо (с. 80), вважаємо, що робота значно б виграла, як би автор більш глибоко проаналізував можливості інтеграції масових відкритих онлайн-курсів, представлених на україномовних платформах в освітній процес підготовки, а також проаналізував можливості використання світових МВОК за історичним напрямом.

5. Поділяючи думку автора про те, що на формування дослідницької компетентності позитивно впливає залучення майбутніх вчителів історії до різних програм академічної мобільності, що є невід'ємною частиною розвитку сучасної вищої освіти та формує компетентних, культурно освічених та глобально орієнтованих фахівців (с. 80–81), вважаємо, що робота значно б виграла, якби здобувач, проаналізував широкий спектр можливостей для академічної мобільності здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників у Європі та/або за її межами у контексті закладів освіти, що безпосередньо здійснюють підготовку таких фахівців у тому числі експериментальних закладів (Київського національного університету імені Т. Шевченка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Ужгородського національного університету та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка), а не обмежився лише досвідом ДЗВО «Університет менеджменту освіти», що поки має досвід академічної мобільності за спеціальностями «Соціальна робота» та «Економіка».

6. Цілковито логічно, що при розробці моделі формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки автор запланував уточнити дефініції «модель», «моделювання» та «модель формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки».

Проте вважаємо, що автор трохи заглибився в теоретичний аналіз перших двох понять (с. 101–110), у той час, як варто було б більш глибоко приділити увагу сутності останньої ключової дефініції дослідження.

7. У параграфі 2.3 «Критерії та показники оцінювання сформованості дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки» здобувач перераховує компоненти проекту стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти, оприлюднені у даному документі (с. 136–140). Вважаємо, що можна було б обмежитися посиланням на джерело (це б, у свою чергу, зменшило відсоток запозиченого тексту у дисертаційному дослідженні), приділивши більше уваги компонентам дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії крізь призму цих компонент, окреслених в освітній програмі.

Галета Ярослав Володимирович – опонент, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка. *Зауваження:*

1. Необхідність уточнення дефініції «компетентність» є сумнівною.
2. Дослідник зазначає, що виділені принципи є необхідними компонентами науково-дослідної діяльності вчителя. Вважаю це твердження некоректним.
3. Здобувач вважає за необхідне співвіднести кожному критерію його рівень. Проте, цілісна оцінка рівня розвитку досліджуваного феномену дозволила б більш повно представити результати дослідження.
4. Бажано було б представити розуміння дослідником тверджень навчально-наукової та проектно-дослідної діяльності, та акцентувати на їх відмінності. На мою думку, проектно-дослідна діяльність є підмножиною навчально-наукової.

Бахмат Наталія Валеріївна – опонент, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. *Зауваження:*

1. Обґрунтовуючи актуальність проблеми дисертаційного дослідження, автор вказує на низку виявлених суперечностей (с. 28). За нашим баченням, робота була б більш цілісною, якби автор прописав, які з них розв'язано у результаті дисертаційного дослідження.
2. Можна вважати зайвим розгляд сутності поняття «компетентність» на кількох сторінках (с. 51–56), адже досить було б використати, наприклад формулювання Закону України «Про вищу освіту». Аналогічне зауваження можна зробити відносно розкриття явища «умови» (п. 21) та модель (п. 2.2) ці поняття є усталеними, що, за нашим баченням, дозволяє не обтяжувати роботу їх детальним розглядом.

3. Досить скупо, за нашим баченням, окреслено сучасний стан і особливості формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки. Цьому аспекту виділено 5 сторінок.

4. Автор не притримався пропорційності об'єму параграфів, так, зокрема параграф 1.1 займає 41–68 сторінки, а пп. вмістився всього на 68–83 сторінках.

5. На сторінці 117 автор викладає «Рис. 2.2 Модель формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки», де мета: «Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки» є складником цільового блоку. За нашим баченням, мета є єдиною у побудові моделі і не може бути складником одного блоку.

6. Результатом побудови авторської моделі означено «високий рівень сформованості дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки». За нашим баченням, можливо слід орієнтуватися на «достатній рівень».

7. Враховуючи актуальність цифровізації освітніх процесів, бажано було б в моделі більш чітко окреслити такі засоби навчання як «електронні науково-освітні ресурси» та їх роль в процесі формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки.

Житомирська Тетяна Михайлівна – опонент, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія». *Зауваження:*

1. У Розділі 1, п. 1.2 на (с. 67) автор розкриває процес підготовки майбутнього вчителя історії країни Польщі, проте дисертаційне дослідження лише виграло б, якби дисертант систематизовано подав дану інформацію у вигляді таблиці, де було б подано порівняльну характеристику набутих ключових компетентностей майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки.

2. У Розділі 2, п. 2.1, на нашу думку бажано більш детальніше розкрити передумови, які формують педагогічні умови щодо формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки.

3. У Розділі 3, п. 3.1, дисертації автором спроектовано та реалізовано дослідно-експериментальну роботу щодо перевірки ефективності моделі формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін у процесі професійної підготовки, робота значно виграла б, якщо були б подані результати онлайн-опитувань респондентів.

4. Цінність дисертаційної роботи значно зросла якби автор, окрім методичних рекомендацій «Дослідницька діяльність вчителя історії: теорія і

практика» передбачив би розробку ще методичних (науково-методичних, науково-практичних) рекомендацій щодо формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя історії та суспільствознавчих дисциплін, які були б спрямовані на активізацію самостійного опанування студентами знаннями і вміннями у сфері суспільствознавчих дисциплін.

Результати відкритого голосування:

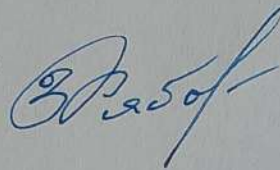
«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування та ухваленого рішення разова спеціалізована вчена рада присуджує Боровику Андрію Олександровичу ступінь доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради, доктор педагогічних наук,
професор

Зоя РЯБОВА

Підпис голови разової спеціалізованої
вченої ради З.В. Рябової
ЗАСВІДЧУЮ
Учений секретар ДЗВО «

Алла ВІНІЧЕНКО